

Dear colleagues!

I would like to draw your attention to the publication of an important textbook, "International Human Rights Law: A Treatise", written by my colleagues, experts in the UN Committee on Economic, Social, and Cultural Rights and the Human Rights Committee, Ludovic Hennebel and Hélène Tigroudja. It offers a comprehensive and in-depth analysis of international human rights law.

I believe the review, prepared by the Department of International Law at the RUDN Law Institute (in Russian and English – attached), deserves publication in the Eurasian Journal of International Law. This publication will be of interest not only to specialists but also to students studying international human rights law, and will also draw their attention to the textbook itself.

Sincerely,

Director of the Law Institute of RUDN University named after P. Lumumba,

Doctor of Law, Professor **A.Kh. Abashidze**

“International Human Rights Law: A Treatise”

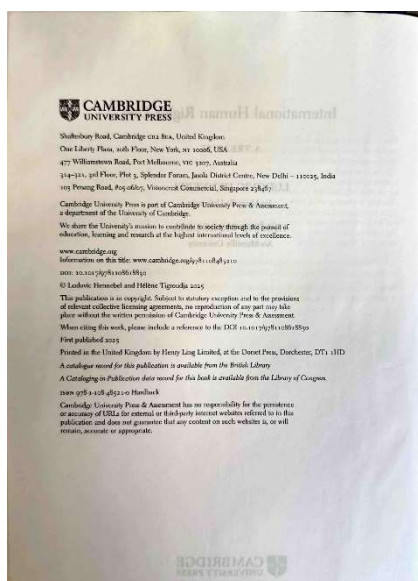
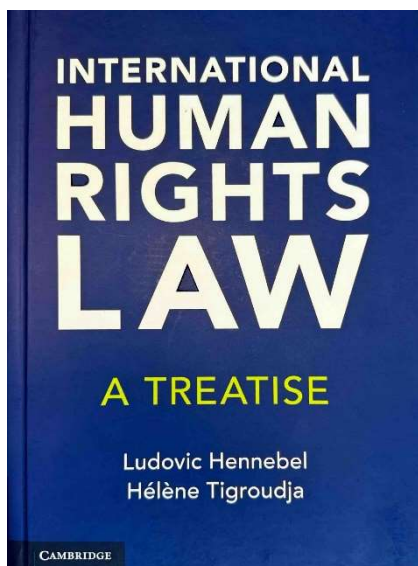
Ludovic Hennebel and Hélène Tigroudja

Book review

Ludovic Hennebel and H       Tigrroudja's treatise "International Human Rights Law: A Treatise", published in 2025 by Cambridge University Press, represents an exceptionally ambitious and systematic contribution to contemporary scholarship on international human rights law. The work offers an exhaustive analysis based on a rigorous and systematic methodology, combining theoretical originality with a detailed knowledge of international human rights law.

The particular value of the book lies in the fact that the authors do not present international human rights law as a mere catalogue of rights contained in universal and regional international treaties. Their approach is considerably broader. Human rights law is viewed as a complex normative system in which philosophical foundations, sources of law, international institutions, judicial and quasi-judicial practice, rules of interpretation, the substantive rights of individuals, state responsibility, and mechanisms of reparation are intertwined.

The very beginning of the book demonstrates the seriousness of the authors' approach. Hennebel and Tigroudja do not proceed from the assumption that the theoretical foundations of human rights are in themselves indisputable. On the contrary, they consider various religious, jusnaturalist, positivist, and sociological foundations of human rights, as well as historical and philosophical critiques of international human rights law, including ideological, anti-imperialist, feminist, Third World, and relativist critiques of contemporary human rights discourse. This enables the reader to understand human rights law not only in normative terms, but also within its broader intellectual and historical context.

Such a methodology deserves a particularly positive assessment. The authors do not avoid the question of the universality of human rights, while at the same time recognising the complexity of their application in societies belonging to different cultural, historical, and legal traditions. The fact that cultural differences and the problem of universal definition of human rights are seriously considered in the theoretical part gives the work significantly greater scholarly value.

Another major strength of the treatise is its highly systematic character. The discussion of theoretical foundations is followed by an analysis of normative sources and of the relationship between international human rights law and other branches of public international law. The authors examine its relationship with international humanitarian law, international criminal law, collective security law, the law of immunities, the law of diplomatic and consular relations, international counter-terrorism law, the law of international judicial cooperation, international development law, international refugee law, and international labour and social security law. This approach corresponds very well to the contemporary reality of international law. Today, human rights can hardly be studied in isolation from questions of state sovereignty, security, migration, international cooperation, or state responsibility. The authors successfully demonstrate precisely this interdependence among different legal regimes.

The institutional and procedural dimensions of the book deserve particular attention. The treatise covers universal and regional mechanisms of protection and analyses in detail the role of international and national courts and quasi-judicial bodies. It is particularly useful that the authors do not confine themselves to a single regional model, but instead provide the reader with a comparative perspective on different systems of protection. Such an approach is of great value to both scholars and practitioners. International human rights law does not exist solely in the texts of treaties; its actual content is shaped to a considerable extent through the application and interpretation of those texts. The authors therefore devote substantial attention to the role of the various institutions involved in the interpretation of international norms. In doing so, they provide the reader with the tools necessary to understand how international human rights law operates in practice, including questions concerning the limits of judicial and quasi-judicial interpretation.

The substantive-law part of the treatise is equally impressive. It covers the principle of equality and the right to non-discrimination, the right to life and personal integrity, the prohibition of slavery, servitude, forced labour, and trafficking in human beings, rights relating to personal freedom, the right to effective domestic judicial protection, as well as other rights that form the core of the contemporary international system for the protection of the individual. These issues are analysed not only through the prohibition of particular forms of conduct, but also through the positive obligations of the state, the requirement of effective investigation, responsibility for violations, and the protection of victims. In this respect, the book confirms one of its fundamental methodological principles: individual rights are not merely declaratory standards, but entail concrete obligations on the part of the state.

Another major strength of the work is its final part on the enforcement and implementation of international decisions. The authors analyse different models of supervision over the implementation of such decisions. This part is particularly important because the ultimate value of a system of human rights protection is measured not merely by the number of rights proclaimed or decisions adopted, but by the capacity of the legal system to remedy the consequences of an established violation. In this way, the book successfully connects the theoretical question of the existence of rights with the practical question of their effective protection.

Alongside the highly positive assessment of the book's overall scholarly contribution, it is necessary to point out certain areas in which the contemporary international legal approaches analysed by the authors do not fully reflect the constitutional, legal, and value framework of all countries of the world. This primarily concerns contemporary interpretations of the rights to privacy, family life and marriage, as well as non-discrimination and individual autonomy. The legal and state-policy framework of some countries places particular emphasis on the preservation of the traditional family, continuity between generations, and traditional spiritual and moral values, whereas

contemporary international discourse on individual autonomy and non-discrimination may approach some of these issues from a different perspective.

These differences, however, do not diminish the scholarly value of the treatise. On the contrary, they confirm the importance of studying international human rights law through a constant comparison of international standards with the constitutional identity, legal traditions, and positive law of a particular state. For students who study at universities in the CIS countries, this type of comparative reading may be particularly valuable.

“International Human Rights Law: A Treatise” by Ludovic Hennebel and Hélène Tigroudja is an exceptionally serious, thorough, and methodologically well-conceived work. Its quality lies not only in the volume of material examined, but above all in the authors’ ability to connect theoretical foundations, positive international law, institutional mechanisms, judicial practice, methods of interpretation, and the practical implementation of international decisions.

Particular emphasis should be placed on the breadth of the jurisprudence examined, the comparative approach to different international and regional systems, and the authors’ willingness to engage with theoretical problems that do not lend themselves to simple solutions. The book can therefore be highly valuable to professors and researchers in international law, doctoral and PhD candidates and advanced students from CIS countries, as well as judges, lawyers, and other professionals engaged in the protection of human rights.

The value of the treatise also lies in the fact that it provides an extensive account of contemporary international legal discourse, including concepts with which the CIS legal order need not fully agree. Its scholarly value does not necessarily presuppose agreement with every legal or interpretative conclusion discussed within it. On the contrary, high-quality legal scholarship should enable a critical comparison of different legal concepts and approaches.

In this sense, “International Human Rights Law: A Treatise” deserves a highly positive assessment. It is a modern, comprehensive, and intellectually demanding work that can serve as an important reference source for further research in international human rights law. Its greatest strengths lie in its systematic character, the richness of its legal material, and the authors’ ability to present complex theoretical and practical problems within a unified and coherent legal framework.

Milica Popovic,

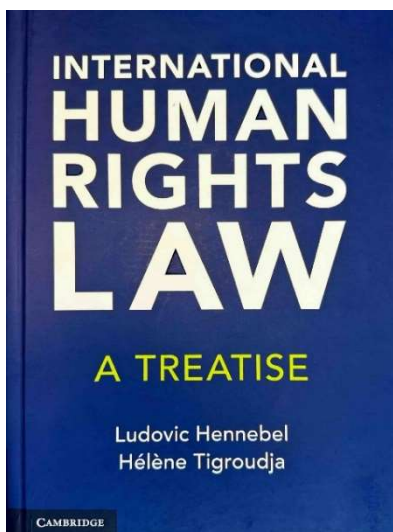
PhD in Law, Assistant of the Department of International Law of RUDN Law Institute

Уважаемые коллеги!

Хочу обратить ваше внимание, что вышел в свет важный учебник “International Human Rights Law: A Treatise”, написанный моими коллегами, экспертами в Комитете ООН по экономическим, социальным и культурным правам и Комитете по правам человека, Людовик Хеннебель и Элен Тигруджа, представляющий собой комплексный и всесторонний анализ международного права прав человека.

Полагаю, что рецензия, подготовленная на кафедре международного права Юридического института РУДН (на русском и английском языках), заслуживает публикации в Евразийском журнале международного права. Данная публикация будет интересна не только специалистам, но и студентам, изучающим международное право прав человека, и позволит также привлечь их внимание к изучению самого учебника.

С уважением,
директор Юридического института РУДН,
д.ю.н., профессор А.Х. Абашидзе

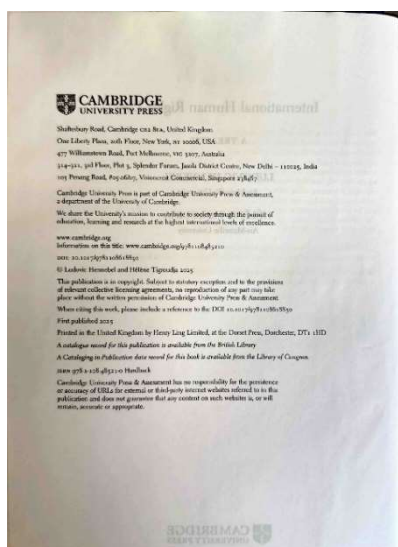

Рецензия на книгу «Международное право прав человека: трактат» Людовик Хеннебель и Элен Тигруджа

Трактат Людовика Хеннебеля и Элены Тигруджа «Международное право прав человека: трактат»¹⁷, опубликованный в 2025 году издательством *Cambridge University Press*, представляет собой исключительно амбициозный и систематический вклад в современные исследования международного права прав человека. Работа предлагает исчерпывающий анализ, основанный на строгой и систематической методологии, сочетающий теоретическую оригинальность с подробным знанием международного права прав человека.

Особая ценность книги заключается в том, что авторы не представляют международное право в области прав человека как простой каталог прав, содержащихся в универсальных и региональных международных договорах. Их подход значительно шире. Право прав человека рассматривается как сложная нормативная система, в которой переплетаются философские основы, источники права, международные институты, судебная и квазисудебная практика, правила толкования, материальные права личности, ответственность государства и механизмы возмещения ущерба.

Уже само начало книги демонстрирует серьезность подхода авторов. Л.Хеннебель и Э. Тигруджа не исходят из того, что теоретические основы прав человека сами по себе бесспорны. Напротив, они рассматривают различные религиозные, юснатуралистические, позитивистские и социологические основы прав человека, а также историческую

¹⁷ Hennebel L., Tigroudja H. International human rights law: a treatise / L. Hennebel, H. Tigroudja. Cambridge University Press, 2025.

и философскую критику международного права прав человека, включая идеологическую, антиимпериалистическую, феминистскую, критику третьего мира и релятивистскую критику современного дискурса прав человека. Это позволяет читателю понять право прав человека не только в нормативном плане, но и в более широком интеллектуальном и историческом контексте.

Такая методика заслуживает особенно положительной оценки. Авторы не избегают вопроса об универсальности прав человека, в то же время признавая сложность их применения в обществах, принадлежащих к разным культурным, историческим и правовым традициям. Значительно большую научную ценность работе придает тот факт, что в теоретической части серьезно рассматриваются культурные различия и проблема универсального определения прав человека.

Еще одним важным достоинством трактата является его в высшей степени систематический характер. За обсуждением теоретических основ следует анализ нормативных источников и взаимосвязей между международным правом прав человека и другими отраслями международного публичного права. Авторы рассматривают его взаимосвязь с международным гуманитарным правом, международным уголовным правом, правом коллективной безопасности, правом иммунитетов, правом дипломатических и консульских сношений, международным правом борьбы с терроризмом, правом международного судебного сотрудничества, правом международного развития, международным правом беженцев, а также международным трудовым правом и правом социального обеспечения. Такой подход очень хорошо соответствует современной реальности международного права. Сегодня права человека не представляется возможным изучать в отрыве от вопросов государственного суверенитета, безопасности, миграции, международного сотрудничества или ответственности государств. Авторы успешно демонстрируют именно эту взаимосвязь различных правовых режимов.

Особого внимания заслуживают институциональные и процедурные аспекты книги. В трактате рассматриваются универсальные и региональные механизмы защиты, а также подробно анализируется роль международных и национальных судов и квазисудебных органов. Особенно полезно то, что авторы не ограничиваются одной региональной моделью, а вместо этого предоставляют читателю сравнительный взгляд на различные системы защиты. Такой подход представляет большую ценность как для ученых, так и для практиков. Международное право прав человека существует не только в текстах договоров; его фактическое содержание в значительной степени формируется за счет применения и интерпретации этих текстов. Поэтому авторы уделяют значительное внимание роли различных институтов, участвующих в толковании международных норм. При этом они предоставляют читателю инструменты, необходимые для понимания того, как международное право в области прав человека действует на практике, включая вопросы, касающиеся пределов судебного и квазисудебного толкования.

Не менее впечатляет и материально-правовая часть трактата. Он охватывает принцип равенства и право на недискриминацию, право на жизнь и личную неприкосновенность, запрет рабства, подневольного состояния, принудительного труда и торговли людьми, права, связанные с личной свободой, право на эффективную внутреннюю судебную защиту, а также другие права, которые составляют ядро современной международной системы защиты личности. Эти вопросы анализируются не только через запрет отдельных форм поведения, но и через позитивные обязательства государства, требование эффективного расследования, ответственности за нарушения и защиты потерпевших. В этом отношении книга подтверждает один из ее фундаментальных методологических принципов: права личности являются не просто декларативными стандартами, а влекут за собой конкретные обязательства со стороны государства.

Еще одним важным преимуществом работы является ее заключительная часть, посвященная обеспечению соблюдения и реализации международных решений. Авторы

анализируют различные модели надзора за реализацией подобных решений. Эта часть особенно важна, поскольку конечная ценность системы защиты прав человека измеряется не просто количеством провозглашенных прав или принятых решений, но и способностью правовой системы устранить последствия установленного нарушения. Таким образом, книга удачно соединяет теоретический вопрос существования прав с практическим вопросом их эффективной защиты.

Наряду с весьма положительной оценкой общего научного вклада книги необходимо указать на отдельные области, в которых анализируемые авторами современные международно-правовые подходы не в полной мере отражают конституционно-правовые и ценностные рамки всех стран мира. В первую очередь это касается современных интерпретаций прав на неприкосновенность частной жизни, семейную жизнь и брак, а также недискриминацию и индивидуальную автономию. В правовой и государственной политике некоторых стран мира особое внимание уделяется сохранению традиционной семьи, преемственности поколений и традиционных духовно-нравственных ценностей, тогда как современный международный дискурс об индивидуальной автономии и недискриминации может подойти к некоторым из этих вопросов с иной точки зрения.

Эти различия, однако, не умаляют научной ценности трактата. Напротив, они подтверждают важность изучения международного права прав человека посредством постоянного сопоставления международных стандартов с конституционной идентичностью, правовыми традициями и позитивным правом конкретного государства. Для студентов, обучающихся в вузах стран СНГ, этот тип сравнительного чтения может быть особенно ценным.

«Международное право прав человека: трактат» Людовика Хеннебеля и Элены Тигруджа представляет собой исключительно серьезный, обстоятельный и методологически продуманный труд. Его качество заключается не только в объеме рассмотренного материала, но, прежде всего, в умении авторов соединить теоретические основы, позитивное международное право, институциональные механизмы, судебную практику, методы толкования и практическую реализацию международных решений.

Особый акцент следует сделать на широте рассмотренной судебной практики, сравнительном подходе к различным международным и региональным системам, а также на готовности авторов заняться теоретическими проблемами, которые не поддаются простым решениям. Поэтому книга может быть очень ценной для профессоров и исследователей международного права, докторантов, аспирантов и студентов старших курсов вузов стран СНГ, а также судей, юристов и других специалистов, занимающихся защитой прав человека.

Ценность трактата также заключается в том, что он дает обширное описание современного международного правового дискурса, включая концепции, с которыми правовые системы государств СНГ не обязательно должны полностью согласовываться. Его научная ценность не обязательно предполагает согласие с каждым юридическим или толковательным выводом, обсуждаемым в нем. Напротив, высококачественная юридическая наука должна позволять критически сравнивать различные правовые концепции и подходы.

В этом смысле книга «Международное право прав человека: трактат» заслуживает весьма положительной оценки. Это современная, всеобъемлющая и интеллектуально сложная работа, которая может служить важным справочным источником для дальнейших исследований в области международного права прав человека. Его самые сильные стороны заключаются в систематическом характере, богатстве правового материала и способности авторов представлять сложные теоретические и практические проблемы в единой и последовательной правовой системе.

Милица Попович,

к.ю.н., ассистент кафедры международного права Юридического института РУДН имени Патриса Лумумбы

Құрметті әріптестер!

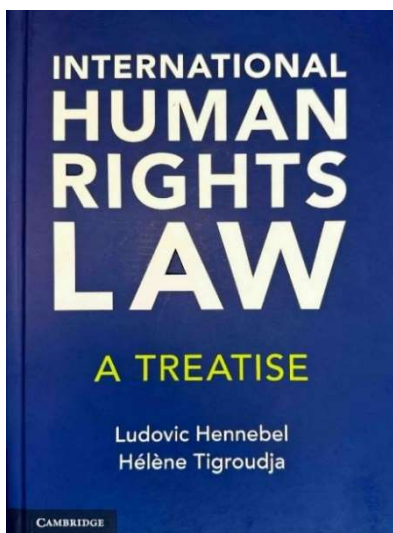
Сіздердің назарларыңызды менің әріптестерім, БҰҰ Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар жөніндегі комитеті мен Адам құқықтары жөніндегі комитеттің сарапшылары Людовик Хеннбель мен Элен Тигруджа жазған «International Human Rights Law: A Treatise» атты маңызды оқу құралының жарық көргеніне аударғым келеді. Бұл еңбек адам құқықтарының халықаралық құқығына жан-жақты әрі кешенді талдау жасауға арналған.

Ресей халықтар достығы университеті Заң институтының халықаралық құқық кафедрасы орыс және ағылшын тілдерінде дайындаған пікірді «Еуразия халықаралық құқық журналында» жариялауға лайық деп санаймын. Бұл жарияланым тек мамандар үшін ғана емес, адам құқықтарының халықаралық құқығын оқитын студенттер үшін де қызығу тудырады және олардың оқу құралын өз беттерімен зерттеуге деген қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді.

Құрметпен,

Ресей халықтар достығы университеті Заң институтының директоры,

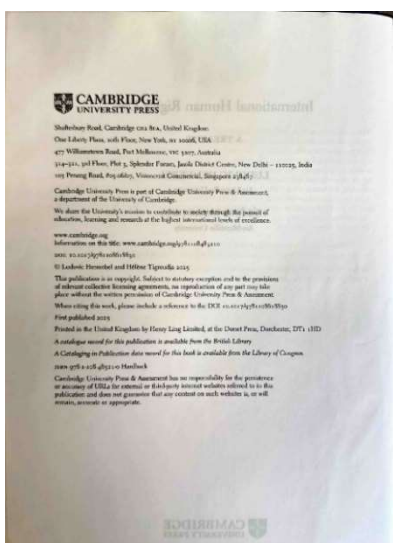
з.ғ.д., профессор **А.Х. Абашидзе**

Людовик Хеннбель мен Элен Тигруджаның «Адам құқықтарының халықаралық құқығы: трактат» кітабына пікір

2025 жылы *Cambridge University Press* баспасынан жарық көрген Людовик Хеннбель мен Элена Тигруджаның «Адам құқықтарының халықаралық құқығы: трактат» атты трактаты¹⁸ адам құқықтарының халықаралық құқығын қазіргі заманғы зерттеуге қосылған аса ауқымды әрі жүйелі үлес десек болады. Бұл жұмыста қатаң және жүйелі әдіснамаға негізделген жан-жақты талдау ұсынылған, теориялық тұрғыдан өзіне тән бірегейлік адам құқықтарының халықаралық құқығын терең білумен ұштастырылған.

Авторлардың адам құқықтары саласындағы халықаралық құқықты әмбебап және өңірлік халықаралық шарттарда бекітілген құқықтардың жай ғана жиынтығы ретінде қарастырмайтындығы кітаптың айрықша құндылығын көрсетеді. Авторлардың бұл тақырыпты зерттеудегі ұстанған тәсілі анағұрлым кең. Трактатта адам құқықтары құқығы философиялық негіздер, құқық қайнар көздері, халықаралық институттар, сот және квазисот практикасы, құқықты түсіндіру қағидалары, адамның материалдық құқықтары, мемлекеттің жауапкершілігі және залалды өтеу тетіктері өзара тоғысатын күрделі нормативтік жүйе ретінде қарастырылады.

Кітаптың алғашқы бөлімдерінен-ақ авторлардың мәселеге байыпты көзқарасы айқын көрінеді. Л. Хеннбель мен Э. Тигруджа адам құқықтарының теориялық негіздері басынан даусыз деген тұжырымнан бастамайды. Керісінше, олар адам құқықтарының діни, табиғи-құқықтық, позитивистік және

¹⁸ Hennebel L., Tigroudja H. International human rights law: a treatise / L. Hennebel, H. Tigroudja. Cambridge University Press, 2025.

социологиялық негіздерін, сондай-ақ адам құқықтарының халықаралық құқығына қатысты тарихи және философиялық сын-пікірлерді қарастырады. Олардың қатарында қазіргі адам құқықтары дискурсына қатысты идеологиялық, антиимпериалистік, феминистік, үшінші әлемнің сын пікірлері мен релятивистік сын-пікірлер бар. Бұл оқырманға адам құқықтарының құқығын тек нормативтік тұрғыдан ғана емес, анағұрлым кең зияткерлік және тарихи контексте түсінуге мүмкіндік береді.

Мұндай әдістеме әсіресе оң бағалауға лайық. Авторлар адам құқықтарының әмбебаптығы мәселесінен қашпайды, сонымен бірге олардың мәдени, тарихи және құқықтық дәстүрлері әртүрлі қоғамдарда қолданылуда күрделілікке ұшырайтынын мойындайды. Теориялық бөлімде мәдени ерекшеліктер мен адам құқықтарының әмбебап анықтамасын қалыптастыру мәселесінің терең қарастырылуы еңбектің ғылыми құндылығын арттыратын маңызды фактор деуге болады.

Трактаттың жоғары деңгейдегі жүйелі болуы оның тағы бір маңызды артықшылығына жатады. Теориялық негіздерді талдаудан кейін нормативтік қайнар көздер және адам құқықтарының халықаралық құқығы мен халықаралық жария құқықтың басқа да салалары арасындағы өзара байланыстар қарастырылады. Авторлар оның халықаралық гуманитарлық құқықпен, халықаралық қылмыстық құқықпен, ұжымдық қауіпсіздік құқығымен, иммунитеттер құқығымен, дипломатиялық және консулдық қатынастар құқығымен, терроризмге қарсы күрестің халықаралық құқығымен, халықаралық сот ынтымақтастығы құқығымен, халықаралық даму құқығымен, халықаралық босқындар құқығымен, сондай-ақ халықаралық еңбек құқығы және әлеуметтік қамсыздандыру құқығымен өзара байланысын зерттейді. Мұндай тәсіл халықаралық құқықтың қазіргі болмысына өте жақсы сәйкес келеді. Қазіргі кезде адам құқықтарын мемлекеттің егемендігі, қауіпсіздік, көші-қон, халықаралық ынтымақтастық немесе мемлекеттердің жауапкершілігі мәселелерінен бөлек қарастыру мүмкін емес. Авторлар әртүрлі құқықтық режимдердің өзара дәл осы тәуелділігін дәлме-дәл көрсетеді.

Кітаптың институциялық және процестік аспектілері де ерекше назар аударуға тұрарлық. Трактатта адам құқықтарын қорғаудың әмбебап және өңірлік тетіктері қарастырылып, сондай-ақ халықаралық және ұлттық соттар мен квазисот органдарының рөлі жан-жақты талданады. Авторлардың бір ғана өңірлік модельмен шектелмей, оның орнына оқырманға адам құқықтарын қорғаудың әртүрлі жүйелеріне салыстырмалы тұрғыдан қарауға мүмкіндік беруі де аса пайдалы. Мұндай тәсіл ғалымдар үшін де, практиктер үшін де үлкен ғылыми және практикалық құндылыққа ие. Адам құқықтарының халықаралық құқығы тек шарттардың мәтіндерінде ғана өмір сүрмейді, оның нақты мазмұны көбіне осы мәтіндерді қолдану және түсіндіру нәтижесінде қалыптасады. Сондықтан авторлар халықаралық нормаларды түсіндіруге қатысатын әртүрлі институттардың рөліне айтарлықтай көңіл бөледі. Сонымен қатар олар оқырманға адам құқықтары саласындағы халықаралық құқықтың практикада қалай жүзеге асырылатынын түсінуге, соның ішінде құқықты соттық және квазисоттық түсіндірудің шектері мәселелерін түсінуге қажетті құралдарды ұсынады.

Трактаттың материалдық-құқықтық бөлімі де өте жақсы әсер қалдырады. Онда теңдік қағидаты мен кемсітуге жол бермеу құқығы, өмір сүру және жеке басқа қол сұғылмау құқықтары, құлдыққа, кіріптарлық жағдайға, мәжбүрлі еңбекке және адам саудасына тыйым салу, жеке бас бостандығына қатысты құқықтар, сот арқылы ішкі тиімді қорғану құқығы, сондай-ақ тұлғаны қорғаудың қазіргі халықаралық жүйесінің өзегін құрайтын басқа да құқықтар қамтылған. Бұл мәселелер жекелеген жүріс-тұрыс формаларына тыйым салу тұрғысынан ғана емес, мемлекеттің оң міндеттемелері, тиімді тергеп-тексеруді қамтамасыз ету, құқық бұзушылықтар үшін жауапкершілік және жәбірленушілерді қорғау талаптары тұрғысынан да талданады. Осы тұрғыдан алғанда, кітап оның іргелі әдіснамалық қағидаттарының бірін растайды, яғни тұлғаның құқықтары жай ғана декларативтік стандарттар емес, мемлекет тарапынан нақты міндеттемелердің туындауына әкеп соғады.

Халықаралық шешімдердің орындалуын қамтамасыз етуге және іске асыруға арналған қорытынды бөлімі еңбектің тағы бір маңызды артықшылығын көрсетеді. Авторлар осындай шешімдердің орындалуын қадағалаудың әртүрлі модельдерін талдайды. Бұл бөлімнің маңызы ерекше, өйткені адам құқықтарын қорғау жүйесінің түпкілікті құндылығы жарияланған құқықтардың немесе қабылданған шешімдердің санымен ғана емес, құқықтық жүйенің анықталған құқық бұзушылықтың салдарын жою қабілетімен де өлшенеді. Осылайша, кітап адам құқықтарының болуына қатысты теориялық мәселені оларды тиімді қорғаудың практикалық мәселесімен сәтті ұштастырады.

Кітаптың жалпы ғылыми үлесін жоғары бағалаумен қатар, авторлар қарастырған қазіргі заманғы халықаралық-құқықтық тәсілдер әлемнің барлық елдерінің конституциялық-құқықтық және құндылық шеңберін толық көлемде көрсете алмағанына назар аударған жөн. Ең алдымен, бұл жеке өмірге, отбасылық өмірге және некеге қол сұғылмау құқықтарын, сондай-ақ кемсітуге жол бермеу мен жеке автономияны қазіргі заманғы түсіндіруге қатысты салалар. Әлемнің кейбір елдерінің құқықтық және мемлекеттік саясатында дәстүрлі отбасын сақтау, ұрпақтар сабақтастығы және дәстүрлі рухани-адамгершілік құндылықтарға ерекше мән беріледі. Ал жеке автономия мен кемсітуге жол бермеу жөніндегі қазіргі заманғы халықаралық дискурс осы мәселелердің кейбіріне өзгеше тұрғыдан қарауы мүмкін.

Алайда бұл трактаттың ғылыми құндылығын төмендетпейді. Керісінше, олар адам құқықтарының халықаралық құқығын зерттеу кезінде халықаралық стандарттарды нақты мемлекеттің конституциялық бірегейлігімен, құқықтық дәстүрлерімен және қолданыстағы құқығымен үнемі салыстырудың маңыздылығын көрсетеді. ТМД елдерінің жоғары оқу орындарында білім алатын студенттер үшін салыстырмалы тұрғыдан оқу тәсілі ерекше құнды болуы мүмкін.

Людовик Хеннбель мен Элена Тигруджаның «Адам құқықтарының халықаралық құқығы: трактат» еңбегі – аса маңызды, жан-жақты әрі әдіснамалық тұрғыдан мұқият әзірленген зерттеу. Оның құндылығы қарастырылған материалдың көлемімен ғана емес, ең алдымен авторлардың теориялық негіздерді, позитивтік халықаралық құқықты, институциялық тетіктерді, сот практикасын, құқықты түсіндіру әдістерін және халықаралық шешімдерді практикалық іске асыруды өзара байланыстыра білуімен айқындалады.

Әртүрлі халықаралық және өңірлік жүйелерге қатысты сот практикасының кең ауқымда қарастырылуына ғана емес, сондай-ақ қарапайым шешімдермен шектелмейтін теориялық мәселелерді зерттеуге авторлардың дайын екендігіне де ерекше назар аударған жөн. Сондықтан бұл кітап халықаралық құқық профессорлары мен зерттеушілері, докторанттар, аспиранттар мен ТМД елдерінің жоғары оқу орындарының жоғары курс студенттері үшін, сондай-ақ адам құқықтарын қорғау саласымен айналысатын судьялар, заңгерлер және басқа да мамандар үшін де аса құнды бола алады.

Трактаттың құндылығы оның қазіргі заманғы халықаралық құқықтық дискурсты кең ауқымды сипаттауынан да көрінеді. Оның ішінде ТМД мемлекеттерінің құқықтық жүйелері толықтай келісуге міндетті емес тұжырымдамалар да қамтылған. Оның ғылыми құндылығы еңбекте талқыланатын әрбір құқықтық немесе түсіндірме тұжырыммен міндетті түрде келісуді талап етпейтіндігінен де көрінеді. Керісінше, жоғары сапалы заң ғылымы әртүрлі құқықтық тұжырымдамалар мен тәсілдерді сыни тұрғыдан салыстыруға мүмкіндік беруге тиіс.

Осы тұрғыдан алғанда, «Адам құқықтарының халықаралық құқығы: трактат» атты кітап жоғары оң бағалауға лайық. Бұл – адам құқықтарының халықаралық құқығы саласындағы одан әрі зерттеулер үшін маңызды анықтамалық дереккөз бола алатын заманауи, жан-жақты әрі зияткерлік тұрғыдан күрделі еңбек. Оның басты артықшылықтары жүйелі болуынан, құқықтық материалдың молдығы мен авторлардың күрделі теориялық әрі практикалық мәселелерді біртұтас және дәйекті құқықтық жүйе шеңберінде ұсына білуінен көрінеді.

Милица Попович,

з.ғ.к., Патрис Лумумба атындағы Ресей халықтар достығы университетінің Заң институты халықаралық құқық кафедрасының ассистенті